

**Опозиційний рух в
Україні в середині 60 –
на початку 80-х років
XX століття**

Завдання уроку

- Охарактеризувати особливості опозиційного руху в Україні в II половині 60-х – на початку 80-х років ХХ століття;
- Вчитися порівнювати основні вимоги першої та другої хвиль дисидентського руху; працювати з джерелами інформації, робити висновки та узагальнення;
- Визначати внесок дисидентів у боротьбу за незалежність України.

План уроку

- Активізація опозиційного руху у ІІ половині 60-х – на початку 70-х років.
- Форми діяльності дисидентів у середині 70-х – на початку 80-х років.

Опорні поняття і дати уроку

- Опорні поняття:
- Дисидентство;
- Неосталінізм;
- Самвидав;
- Правозахисний рух;
- цензура
- Опорні дати:
- 1976 – утворення Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінкських угоди;

Актуалізація опорних знань

- Хто такі «шістдесятники»?
- Хто такі дисиденти?
- Які форми боротьби використовувались дисидентами за часів М.Хрущова?
- Чи існували причини невдоволення владою в цей період?

**Причини активізації опозиційного руху в
середині 60-х років**

```
graph TD; A[Причини активізації опозиційного руху в середині 60-х років] --> B[Бездержавний статус України]; A --> C[Панування партійно-радянської бюрократії]; A --> D[Утиски національного культурно-духовного життя]; A --> E[Політика «русифікації»];
```

**Бездержавний статус
України**

**Панування партійно –
радянської бюрократії**

**Утиски національного
культурно – духовного
життя**

Політика «русифікації»

Склад дисидентського руху

Учасники, у %

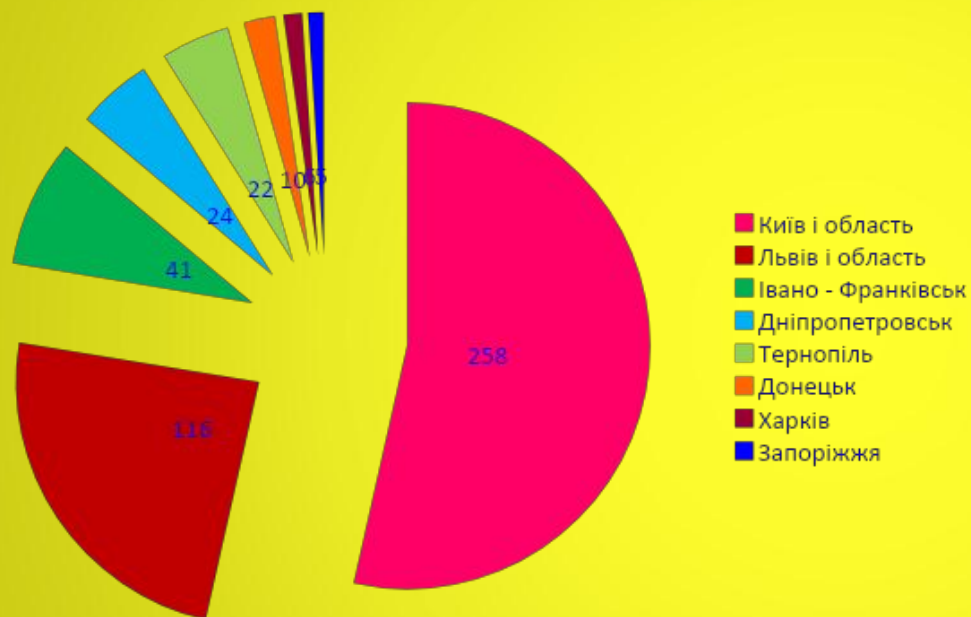
На основі даних діаграм
визначте соціальний та
статевий склад учасників
опозиційного руху.
Зробіть висновки

Учасники

Географія опозиційного руху

К - ть учасників

В журналі «Сучасність» за 1974 р. Мирослав Прокоп подав географію опозиційного руху на основі документів самвидаву, в яких згадано 530 учасників.

На основі діаграми зробіть висновок про географію опозиційного руху в Україні в 60 – 80-і роки ХХ століття.

Особливості дисидентського руху другої половини 1960-х – першої половини 1980-х років

стає більш масовим і організованим

у поглядах дисидентів прослідковувався майже весь ідеологічний спектр

зв'язок з громадськістю країн Заходу і міжнародними правохоронними організаціями

були відкинуті ілюзії щодо ідей соціалізму і комунізму, рух став яскраво вираженим антитоталітарним

заперечення насильницьких методів боротьби

прагнення легалізувати свою діяльність

за соціалізм з
«людським обличчям»

національно-визвольна

Е
Н
У
Н
:

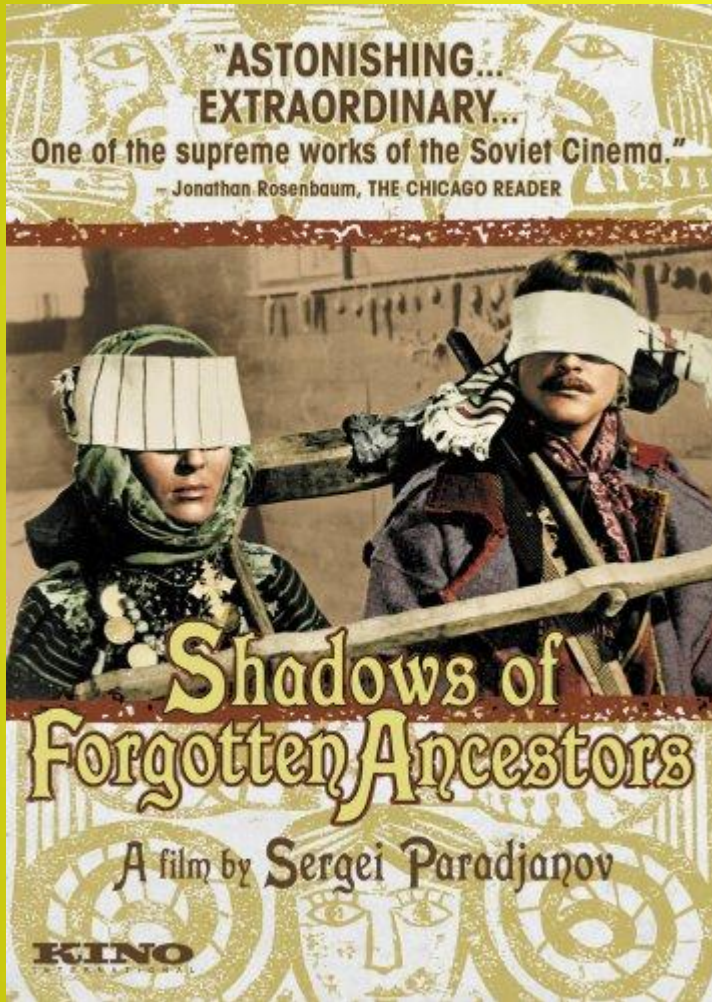
демократична
правозахисна

релігійна

Методи боротьби дисидентів

- – масові заходи;
- – листи-протести до керівних органів УРСР і СРСР;
- – протести, відкриті листи, звернення на адресу міжнародних організацій, урядів демократичних країн;
- – виникнення і розповсюдження самвидаву;
- – акції солідарності з іншими народами, що зазнали утисків від тоталітарної системи; підтримка кримських татар у їх прагненні повернутися на батьківщину; відстоювання ідеї рівноправ'я народів;
- – вивішення синьо-жовтих прапорів;
- – розповсюдження листівок;
- – індивідуальні протести;
- – створення правозахисних організацій.

Тіні забутих предків

прем'єрний
показ фільму
у Києві
у кінотеатр
"Україна"
в 1965 році

Із спогадів режисера Ю.Ільєнка про скандал на прем'єрі фільма «Тіні забутих предків»

«На вечорі 4 вересня 1965 року в кінотеатрі «Україна» зібралася вся еліта Києва. Фільм був розкручений – презентація стала подією республіканського масштабу, тому й використали його організатори акції протесту»

.... Ми сидимо на сцені... С.Параджанов стоїть дякуючи кожному виступаючому. Із зали піднімається І.Дзюба з букетом. Говорить теплі слова, вручає квіти, раптом повертається і звертається до зали:»Почалися арешти, повторюється 37-й рік...». І перелічує прізвища затриманих... Піднялася жажлива паніка... Вскакує Василь Стус і кричить української крізь гул запусненої чекістами сирени: «Хто проти тиранії – встаньте!»... Варіантів нам не залишили...».

На основі уривку визначте:

1. За що боролися учасники акції?

Утворення УГГ

- 1975 – підписання СРСР Заключного акту Гельсінської наради з питань безпеки та співробітництва в Європі, який включав статті про права людини.
- 08.1976 – утворення Групи сприяння виконанню Гельсінських угод у Москві.
- 11.1976 – утворення Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод.
- Керівник – М.Руденко

ЧЛЕНИ УЛГ

Олесь Бердник

Оксана Мешко

Григоренко Петро
Петро Григоренко

Валентин Мороз

Євген Свєрєтський

Іван Світличний

“Знищені стають прапором!” (В. Мороз)

Із Декларації Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод (листопад 1976).

- Українська група сприяння ставить за мету:
 - Сприяти ознайомленню широких кіл української громадськості з Декларацією прав людини.
 - Домагатися щоб цей міжнародний правовий документ став основним у відносинах між особою і державою.
 - Ознайомлення урядів країн – учасниць і світової громадськості з фактами порушень на терені України Загальної Декларації прав людини та гуманітарних статей, прийнятих Гельсінською нарадою.

З цією метою група сприяння:

- Приймає письмові скарги про порушення прав людини і робить все необхідне, щоб ознайомити з ними уряди, які підписали Гельсінську угоду..;
- Вивчає факти порушення прав людини стосовно українців, котрі живуть в інших республіках, щоб надати тим фактам широкого оприлюднення»

Завдання:

1. У чому полягала мета групи?

2. Чи могла вона реалізувати свою мету в УРСР? Чому?

Форми і методи боротьби з дисидентським рухом

1. Арешти:

- перша хвиля арештів: серпень–вересень 1965 р. (заарештовано 25 осіб);
- друга хвиля арештів: 1970–1972 рр. (заарештовано понад 100 осіб);
- третя хвиля арештів: початок 1980-х років (заарештовано близько 60 осіб).

2. Ізоляція в психіатричних лікарнях.

3. Позасудові переслідування:

- звільнення з роботи;
- виключення з партії, громадських, громадсько-політичних організацій, спілок;
- позбавлення радянського громадянства;
- організація громадського осуду.

П
Р
И
Ч
И
Н
И
П
О
Р
А
З
К
И

... опозиційний рух складався лише з кількох десятків і сотень людей. Мільйони ще перебували в стані політичної летаргії. С.Кульчицький

Головною причиною була відсутність у дисидентів чіткої програми, здатної забезпечити їм підтримку широких верств населення. Ф. Турченко

... Водночас широкої підтримки у громадян республіки він не набув, що пояснюється жорстокістю репресивних заходів... О.Бойко

Як історики визначають причини поразки опозиційного руху в 60-80-і роки ХХ століття?

Значення дисидентського руху

1. Свідчив про наявність кризових явищ у радянській системі.
2. Продовжив традиції національно-визвольної боротьби. З'єднав два етапи національно-визвольного руху: середини і кінця ХХ ст.
3. Сприяв розкитуванню радянської тоталітарної системи, поширенню та утвердженню в народі демократичних ідеалів.
4. Відкривав Україну світові.
5. Досвід та ідеологічні нароби дисидентів були використані в період перебудови і здобуття Україною незалежності.
6. Вагомий внесок дисидентів у сучасну теорію і практику державного будівництва.
7. Із середовища дисидентів вийшла чимала когорта політиків незалежної України.
8. Вагомий внесок дисидентів у розвиток української культури і науки.

Закріплення

- Які особливості дисидентського руху 60–80-х років можна виділити?
- Чому влада боролася з дисидентством?
- Якими засобами влада боролася з дисидентами?
- У чому полягало значення дисидентського руху?

Домашнє завдання

- Опрацювати тему 23;